

□ ZGODNJI KAPITALIZEM NA SLOVENSLEM

1) KRIZA ZEMLJIŠKEGA GOSPOSTVA in KMETOVANJA V 15.st

Zemljiško posestvo je bilo do 15. st samooskrbna/samozadostna gosp.enota-- AVTARKIJA, razmere pa so se pričele nato spreminjati zaradi:

- širjenje blagovno- denarnega gospodarstva

- fevdalci so od kmetov zahtevali obveznosti in tlako v denarju

Kmetje so tako opuščali obdelovanje zemlje in iskali dohodek v neagramnih dejavnostih:

~ domača obrt

~ prevoznništvo

~ tovorništvo (tovor privezan na živino, cele karavane živali in ljudi)

~ splavarstvo

~ fužinarstvo (predhodnik železarstva)

~ glažutarstvo (predhodnik steklarstva)

- prišlo je tudi do sprememb pri dedovanju zemlje:

* S del Slovenije (Koroška, Štajerska) je sprejela **Germanski pravni red**, kjer je dedoval prvi sin, ostali otroci pa so dobili srenjsko zemljo in postali kajžarji ali pa so postali dekle, hlapci ter delali kot dninarji ali se zaposlovali v neagramnih dejavnostih.

* J del Slovenije (Primorska) je sprejela **Romanski pravni red**, kjer so dedovali vsi otroci, zato so kmetije delili na več delov, kar prinese razdrobljenost. Hčere so dobile doto.

-- tako so nastajale vse večje razlike v premoženju—**RAZSLOJEVANJE KMEČKEGA PREBIVALSTVA**, razredi:

* **gruntarji**- imajo veliko zemlje, pri njih delajo kajžarji

* **kajžarji/kočarji**- malo zemlje, so revni, zato jih veliko odhaja v mesta ali so dninarji

* **gostači** – brez premoženja, živijo in delajo pri gruntarjih

* **viničarji**- na Štajerskem in Dolenjskem, malo zemlje, delajo za vinogradnike

2) VZPON TRGOVINE NA SLOVENSLEM

- naš prostor predstavlja **prehodno ozemlje**

- v 15.st trgovina na Slovenskem doživi velik razcvet, saj se z dejavnostjo ukvarjajo **vsii sloji prebivalstva** v tekmi za čim večji dobiček:

~ **meščanstvo**: bogati s **trgovino na kratke in dolge razdalje**; trgujejo z živino, lesom, vinom, tekstilom, kožami, soljo, sadjem, olivnim oljem, rozinami..Potek poti:

-- Panonija (Ogrska)- po »Ljubljanski cesti«- S Italija

-- Jadransko morje- Karavanke- J Nemčija

~ **kmetje**- ukvarjajo se s **podeželsko trgovino**, predvsem kot **tovorniki**

~ **fevdalci**- ukvarjajo se s **podeželsko trgovino**, ustanavljajo **proizvodne obrate, vlagajo v rudarstvo, fužinarstvo, agrarno proizvodnjo**.

Tako se spremeni tudi narava zemljiške posesti, ki se iz samozadostne gospod. enote spremeni v dobičkonosen obrat- se vključi, širi v zgodnjekapitalistično blagovno-denarno gospodarstvo.

□ S trgovino se od 16.st dalje ukvarjajo tudi **tuji trgovci**, zato sledi izreden porast dejavnosti . Te družine v kratkem času **močno obogatijo** in vlagajo v zgodnjekapitalistično proizvodnjo.

--Italijani: **Lanthieri, moscon, Regall, Bucelleni, Bazin, Marenzi, Caccia, Guffante**

--Nemci: **Khisl, Glanhofner, Lustaller, Praumperger**

3) RAZVOJ NEAGRARNIH DEJAVNOSTI NA SLOVENSLEM

□ **platnarstvo** □ **izdelava papirja** □ **puškarstvo (Borovlje)** □ **urarstvo**

□ **kovaštvo** □ **kositarstvo** □ **sodarstvo** □ **pivovarstvo**

□ **fužinarstvo**: železarstvo se razvija v obliki založništva (povezava rudarjev, kovaških mojstrov, trgovcev)

fužine: Kranjska (1596-1622), Koroška, Spodnja Štajerska

□ **rudarstvo**:

rudniki: Koroška (svinčeva ruda), Idrija (živo srebro; 1493, koncentracija proletariata, razvije se tudi v kulturni, znanstveni center)

□ **glažute-steklarstvo**

glažuta: Pohorje

4) ZALOŽNIŠTVO IN MANUFATURE-14,15.st.-18.st.

- gre za razvoj **kapitalističnih oblik** gospodarstva, najprej se razvije **založništvo-16-18.st**, sledijo pa mu **manufature-18.st**, nato pride do industrijske revolucije

- obliki se najprej razvijeta **na prostoru z močno razvito trgovino- S Italija, Nizozemska, Dubrovnik in mesta ob Jadranu**.

- pogoj, da sta se obliki sploh lahko razvili:

~ **kapital**: koncentriran je v roki peščice posameznikov, ki so pripravljeni vlagati v proizvodnjo- kapitalisti; obogatili so s trgovino, ropanjem, oduštvom, kolonijami..

~ **delovna sila**: sloj svobodnih prebivalcev (meščani, podeželani), ki so pripravljeni delati. So izkoriščani, saj delajo v težkih pogojih (dolga delovna, brez izobrazbe, tudi ženske in otroci)

~ **tržišče**: možnost prodaje po celotni Z Evropi (področje monarhij, kolonij), trg ni omejen

□ **ZALOŽNIŠTVO**

glavno vlogo ima posameznik s kapitalom, ki **nabavi potrebne surovine** in jih dostavi na podeželje – **kmetom, obrtnikom**. Le ti delujejo doma, zato je **proizvodnja razpršena**. Končne izdelke zopet prevzame kapitalist, delavcem plača v denarju ali naravi (jih zalaga s hrano itd..)

□ **MANUFATURE**

- so predhodnice tovarn, **koncentracija proizvodnje** na enem mestu, delo je ročno

vedejo delitev dela; izdelava izdelka je razbita na več delovnih faz (1 delavec- 1faza); to je začetek »tekočega traka«. Zaposleni so lahko vsi- moški, ženske, otroci; delajo glede na zmožnosti; otroci in ženske so manj plačani.

---obliki se pojavita na področju rudarstva, fužinarstva, glažutarstva, tekstilne proizvodnje..

☐ **POSLEDICE**

~ nov družbeni sistem-KAPITALIZEM (do 19.st-manufaktorni; nato liberalni)

~ razredna družba: KAPITALISTI/ PODJETNIKI; PROLETARCI/ IZKORIŠČANI